

Przyjazne środowisku rolnictwo w unijnej polityce rolnej

Troska o przyszłość naszej planety, zagrożonej rosnącym skażeniem środowiska przyrodniczego, pustoszące niektóre regiony oraz utrzymujące się (kosztowne do zagospodarowania) nadwyżki produktów rolno-żywnościowych złożyły się na powstanie w rozwiniętych gospodarczo krajach nowej organizacji rolnictwa. Ukierunkowane jest ono na realizację kilku celów, a mianowicie:

- odbudowuje równowagę między produkcją a pojemnością rynku, co sprzyja likwidacji nadmiernych zapasów produktów pochodzenia rolniczego,
- umożliwia wzrost dochodów producentów rolnych, głównie poprzez wzrost efektywności prowadzonych przez nich gospodarstw,
- promuje działalność pozwalającą uzyskiwać alternatywne, niekoniecznie rolnicze, źródła dochodów,
- wspiera istnienie społeczności wiejskich z ujemnym saldem migracji,
- służy ochronie środowiska i krajobrazu, łącznie z długoterminowymi przedsięwzięciami konserwującymi naturalne zasoby rolnictwa.

W opracowaniu przedstawiono krótki komentarz do tego fragmentu unijnej polityki rolnej, który wskazuje sposób organizacji gospodarstw rolniczych, pozwalający realizować wyżej wyspecyfikowane cele. Sposoby, które na to pozwalają, wskazuje rozporządzenie UE z połowy 1991 r. w sprawie strukturalnego doskonalenia rolnictwa. Wśród nich wymienia się:

- zachęcanie producentów rolnych do ograniczania produkcji przez ugorowanie i zalesianie użytków rolnych, ekstensyfikacji produkcji, produkcji surowców na potrzeby nierolnicze i nieżywnościowe,
- stosowanie form pomocy, które zachęcają producentów rolnych do wytwarzania produktów nie zalegających magazynów,
- ułatwienie w inwestowaniu po to, by: ograniczyć koszty produkcji rolniczej i poprawić dzięki temu poziom życia rodziny oraz warunki pracy, rozwijać nierolnicze kierunki aktywności gospodarczej (włączając w to marketing produktów wytwarzanych na miejscu, w gospodarstwie) oraz chronić i doskonalić środowisko naturalne,
- zachęcanie młodych ludzi do przejmowania gospodarstw,
- udzielanie pomocy gospodarstwom w prowadzeniu rachunkowości oraz w tworzeniu zorganizowanych grup gospodarstw,

- podtrzymywanie dochodów producentów rolnych na obszarach o niekorzystnych warunkach,
- zachęcanie do stosowania technik produkcji rolniczej, które chronią środowisko i krajobraz.

Wśród różnych form pomocy wyróżnia się ułatwienia służące inwestycjom w gospodarstwach rolnych, w których:

- co najmniej 25% dochodów producenta pochodzi będzie z produkcji rolniczej, a następnie co najmniej 25% z użytkowanego lasu, usług agroturystycznych lub działalności służącej ochronie krajobrazu,
- zajęcia poza gospodarstwem (nie wymienione wyżej) pochłaniają nie więcej niż połowę łącznych nakładów pracy kierownika gospodarstwa,
- producent rolny przedstawia 6-letni plan restrukturyzacji gospodarstwa, który uzasadnia celowość inwestycji, szczególnie z punktu widzenia możliwości uzyskania dostatecznego dochodu na jedną przeliczeniową osobę zatrudnioną w gospodarstwie (1 mpu odpowiadające 1900 godz. pracy rocznie) lub też utrzymania istniejącego poziomu dochodów,
- producent rolny rozpoczyna prowadzenie rachunkowości, obejmującej co najmniej zapisywanie przychodów i wydatków gospodarstwa oraz sporządzanie rocznego bilansu finansowego.

Praca w gospodarstwie ma być głównym zajęciem producenta i jest to podstawowy warunek zaliczenia gospodarstwa do grupy popieranych. Chodzi też o to, aby po zrealizowaniu inwestycji dochody z gospodarstwa, lasu, agroturystyki itp. przekraczały 50% łącznych jego dochodów.

Pomoc ustalana jest w relacji do liczby osób zatrudnionych w gospodarstwie w pełnym wymiarze, nie więcej jednak niż dla dwóch.

Poszczególne państwa członkowskie mają prawo do ustalenia kryteriów określających minimalne požądanie umiejętności i kompetencje rolnika. Może to być wyrażone formalnym poziomem wykształcenia i/lub minimalnym okresem praktyki w rolnictwie.

Ze względów ekologicznych obowiązują następujące normatywy maksymalnej liczebności stad zwierząt w gospodarstwie:

- 60 krów,
- 800 stanowisk dla tuczników; przyjmuje się, że 1 maciora dostarcza pasz zajmujących 6,5 stanowiska i co najmniej 35% ilości pasz pochodzi z gospodarstwa,
- liczba opasanego bydła nie może przekraczać 2,5–3,2 sztuk przeliczeniowych na 1 ha powierzchni przeznaczonej pod produkcję pasz dla tych zwierząt.

Pomocy w inwestowaniu nie otrzymują gospodarstwa produkujące jaja i drób rzeźny.

Unia Europejska świadczy pomoc producentom rolnym, którzy nie ukończyli 40. roku życia, jeśli:

- są one kierownikami gospodarstw i ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania zgodnie z obowiązującym prawem,
- prowadzą gospodarstwa, zaczynają je prowadzić lub chcą przekwalifikować się z dwuzawodowca na rolnika,
- mają odpowiednie kwalifikacje w chwili objęcia gospodarstwa, lub też osiągną je w ciągu dwóch lat po tym fakcie, a w gospodarstwie znajdzie zatrudnienie co najmniej jedna osoba przeliczeniowa.

Zasady restrukturyzacji gospodarstw otrzymujących pomoc odnoszą się zarówno do gospodarstw pojedynczych, jak i grupowych. W tym ostatnim przypadku pomoc może być udzielona, jeśli:

- gospodarstwo grupowe zostało zalegalizowane i został ustalony w nim udział członków w zarządzaniu oraz tworzeniu kapitału,
- wszyscy członkowie grupy spełniają wyżej wyspecyfikowane warunki,
- czas grupowego funkcjonowania wynosi co najmniej 6 lat.

W przypadku charakteryzowanych gospodarstw odmienne są maksymalne liczebności stad zwierząt. Nie może w nich być więcej niż 120 krów i 2400 stanowisk dla tuczu trzody.

Gospodarstwa grupowe otrzymują pomoc, jeśli:

- świadczą sobie one wzajemnie pomoc w postaci nowych technologii oraz sposobów: ograniczania ryzyka, doskonalenia środowiska i ochrony krajobrazu,
- uruchamiają bądź rozwijają alternatywne źródła dochodu,
- racjonalizują wykorzystanie rolniczych środków produkcji.

Uwagi odnoszące się do gospodarstw grupowych mają też zastosowanie do spółdzielni rolniczych.

Pomoc inwestycyjna może być w przypadku tak scharakteryzowanych gospodarstw udzielana na:

- budowę budynków gospodarczych lub ich realokację, jeśli służy to ochronie środowiska i interesom lokalnej społeczności,
- doskonalenie jakości gruntów,
- przedsięwzięcia służące oszczędności energii,
- ochronę środowiska, np. przez zapobieganie erozji.

Pomoc świadczona na rzecz gospodarstw nie obejmuje:

- zakupu ziemi i rozplodników,

- korzystania z krótkoterminowych preferencyjnych kredytów i udzielania poręczeń kredytowych,
- zabiegów służących ochronie i doskonaleniu środowiska oraz poprawie higieny w produkcji zwierzęcej, jeśli prowadzi to do wzrostu produkcji.

Wspomniano wyżej w kilku miejscach o ochronie środowiska. Jednym ze sposobów tej ochrony jest rozwój ekologicznych technik pozyskiwania produkcji rolniczej.

Za gospodarstwa ekologiczne w UE uważa się te, które mają lub tworzą zintegrowany, przyjazny człowiekowi i przyrodzie system produkcji rolniczej. Wykorzystują one do tego celu samoregulacyjne zdolności agroekosystemów, lokalne lub pochodzące z innych farm odnawialne środki produkcji i precyzyjne zarządzanie ekologicznymi oraz biologicznymi procesami i ich interakcjami.

Według danych statystycznych, do 1992 r. tylko około 1% gospodarstw w UE wytwarzało surowce rolnicze metodami ekologicznymi i zajmowały one 2% całkowitego obszaru użytków rolnych.

Przepisy prawne wprowadzone w 1992 r. pozwalają obecnie przyznawać rekompensaty finansowe dla rolników za straty poniesione w czasie przestawiania gospodarstw na metody ekologiczne. W przypadku roślin uprawnych odpowiednie przepisy muszą być bowiem przestrzegane co najmniej przez dwa lata przed siewem, a w przypadku roślin wieloletnich przez co najmniej trzy lata przed zbiorami, aby gotowe produkty można było sprzedawać jako ekologiczne. Bardzo rygorystycznie potraktowano zestaw środków, jakie można stosować do nawożenia i ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami.

Kolejne rozporządzenie z 1999 r. stworzyło przesłanki do rozwoju ekologicznych metod chowu zwierząt.

Nowe ustawodawstwo zmieniło stosunek producentów rolnych UE do metod ekologicznych. Z około 6,3 tys. gospodarstw stosujących metody ekologiczne w 1985 r., liczba gospodarstw ekologicznych i tych, które znajdują się w fazie przekształceń przekroczyła obecnie 100 tys. Średnie roczne tempo wzrostu liczby tych gospodarstw wynosi ostatnio 26%, a zajmowanego przez nie obszaru 28%.

Najwięcej, bo 27% całego unijnego obszaru pod uprawami ekologicznymi znajduje się we Włoszech, na Austrię przypada 12%, na Szwecję 9% i na Niemcy 6%. Około 55% ziemi pod uprawami ekologicznymi zajmują pastwiska, a 8% gospodarstwa pozyskujące produkcję ogrodniczą metodami ekologicznymi.

Jest zasadna teza, że UE rozszerzy system subsydiów, by zachęcić rolników do rozwoju produkcji surowców rolniczych pozyskiwanych metodami ekologicznymi.

Reasumując można stwierdzić, że UE gwałtownie poszukuje rozwiązań służących ograniczeniu wzrostu produkcji rolniczej i kosztów pozyskiwania tej produkcji. Mają to być zarazem rozwiązania, które:

- pozwalają podejmować młodym ludziom trud prowadzenia własnych gospodarstw, co zmniejsza ujemne saldo migracji mieszkańców wsi,
- nie niszczą naturalnych zasobów przyrody i chronią naturalny krajobraz.

Nasuwa się jeszcze jedna uwaga. Podkreśla się stale w naszym kraju pozytywną rolę wzrostu produkcji rolniczej, co przyczynia się w pewnym stopniu do destabilizacji rynku produktów rolniczych i pozostaje w sprzeczności z polityką realizowaną w UE. Nie powinniśmy więc czekać, by zacząć wprowadzać mechanizmy Unii i jej sposoby uprawiania polityki rolnej z chwilą zyskania członkostwa, lecz zacząć je przyswajać jak najprędzej. W przeciwnym razie członkostwo wywoła szok w naszym rolnictwie. Wstępując do UE musimy być co najmniej świadomi tego, co czeka tam nasze rolnictwo.

I wreszcie uwaga ostatnia. Unia Europejska stara się tworzyć warunki ułatwiające powstawanie i egzystencję gospodarstw niewielkich, zatrudniających co najwyżej dwie pełnozatrudnione osoby, bądź do organizowania grup takich gospodarstw. Ma to służyć różnym funkcjom, a ochrona środowiska przyrodniczego jest jedną z nich. Rolnictwo przyszłości trzeba więc zacząć widzieć w jego wielostronnych i zmieniających się uwarunkowaniach.

Literatura

- JÓZWIAK W., 1995: Definicja gospodarstwa rolniczego w świetle przepisów Unii Europejskiej. Maszynopis, IERiGŻ, 7.02.1995 r.
- Tekst rozporządzenia Rady Ministerialnej UE nr 2328/01 z 19.07.1999 r. o doskonaleniu strukturalnym rolnictwa.
- Reforma CAP bodźcem dla rozwoju rolnictwa ekologicznego. *Agroekspres*, 8.09.1999 r.

Environmentally friendly agriculture in the European Union agricultural policy

Abstract

Author introduced present tendencies in the policy of the European Union in the field of agriculture and rural areas.

The special attention is focused on protecting the environment and landscape. Today, the European Union has a number programmes which, if developed, will give greater importance to environmental concerns in agriculture, in particular through common agricultural policy. The Member States are invited to introduce incentives for farmers to decrease both volume of agricultural output and production costs as well as to create job opportunities in order to avoid or at least reduce the exodus of population from rural regions. These measures are finally directed at environment and landscape protection.